

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تلخیص کتاب نگاہی متفاوت به سیره حضرت علی (علیه السلام)
بررسی و نقد کتاب المرتضی

استاد راهنما: حجت الاسلام محمد احمدی

نویسنده: احمد نوری زاده

آبان ۱۴۰۲

موسسه بیان معرفت

چکیده*

اقای ابو الحسن ندوی در کتاب خود به عنوان سیر علی بن ابی طالب با ادعای آنکه تلاش دارد تا سیره ای صحیح از ایشان به مخاطب نمایان کند تلاش خود را می کند تا فضائل و مناقب حضرت علی را مخفی کند در این میان دانشمند بزرگ استاد ارجمند ایة الله سید علی میلانی با دیدن این کتاب، نقدی بر آن نگاشته و آن را به چاپ می رساند که در این نگاشته تلاش شده است خلاصه ای از نقد استاد ارجمند بر کتاب سیره علی بن ابی طالب طرح شود که در آن به این سر فصل ها پرداخته شده است اول نقدی بر موروثی بودن صفات حضرت علی دوم برئی ایمان حضرت ابی طالب و اثبات آن سوم بررسی اقوال حول تولد حضرت در کعبه و نقد نظریه ولادت حکیم بن حزام در کعبه، بررسی ایمان حضرت علی و نقد بر بیان نویسنده سیره علی بن ابی طالب در این موضوع، بررسی حدیث یوم الدار و انذار، بررسی حدیث پیمان برادری و اثبات آن همچنین پرداختن به مسئله ازدواج حضرت علی و فاطمه زهرا و نقد نوع بیان جریان توسط ابو الحسن ندوی

کلمات کلیدی

علی بن ابی طالب، ابو الحسن ندوی، پیامبر،

مقدمه

کتاب حاضر بررسی و نقد المرتضی نوشته ابوالحسن ندوی است، نویسنده در مقدمه کتاب خود اینگونه می گوید، از جمله شخصیت هایی که مظلوم واقع شده است سرور ما علی بن ابی طالب می باشد، و تحقیق جامعی در مورد شخصیت ایشان وجود ندارد، لذا ما در این تحقیق تلاش کرده ایم تا ابعاد شخصیتی ایشان را بیان کنیم، نویسنده با این ادعا ۲۵۰ صفحه در مورد سیره حضرت علی (علیه السلام) نگاشته است، و کتاب خود را در ۱۰ فصل می آورد، حال هدف ما از این نقد و بررسی روشن ساختن حقایقی است که نویسنده به پیروی از پیشوایان خود با روش درهم آمیختن سم در عسل به دنبال مخدوش و مخفی کردن آن می باشد، که از باب نمونه به دو فصل اشاره می کنیم:

فصل اول حضرت علی در مکه

آیا صفات امام علی موروثی است:

ابو الحسن ندوی در این فصل در مرحله اول می گوید، ویژگی های حضرت علی (علیه السلام) به علت محیط پرورشی ایشان می باشد از جمله شجاعت، بلاغت^۱، اگر اینگونه باشد باید افرادی که با حضرت

^۱ . ندوی، ابوالحسن، المرتضی، ص ۱۷

علی(علیه السلام) در آن محیط پرورش یافته اند از نظر شخصیتی یک وجه اشتراکی داشته باشند، در حالی که اینگونه نیست و کسی از بنی هاشم قابل مقایسه با حضرت علی(علیه السلام) نمی‌باشد، باید از نویسنده سوال کرد که آیا صفات پیامبر نیز بر اساس علم تشریح، روانشناسی، علم اخلاق و جامعه شناسی از پدران او رسیده است یا آنکه در حقیقت صفات حضرت علی(علیه السلام) مانند صفات پیامبر، از جانب خدا به او عطا شده است بر این اساس مسئله، مسئله عشیره و قبیله و محیط پرورش نیست.

بررسی ایمان حضرت ابوطالب:

نویسنده المرتضی ادعا کرده است، حضرت ابوطالب در حال کفر از دنیا رفته است و این امر در میان مسلمانان مشهور می‌باشد^۲، این ادعا در حالی مطرح می‌شود که علاوه بر شیعیان عده ای دیگر از مذاهب اسلامی نیز نمی‌پذیرند حضرت ابوطالب کافر از دنیا رفته باشد، بر این اساس ادعای نویسنده در پنج مرحله نقد می‌شود:

۱. سفارش ابوطالب به فرزندان در مورد اطاعت از رسول خدا

ایشان در مورد پیروی از رسول خدا به حضرت علی اینگونه سفارش می‌کنند همانا که حضرت محمد تو را جز به سوی نیکی‌ها فرانخوانده است پس همراه او باش^۳.

۲. دفاع از حضرت رسول:

حضرت ابوطالب در اشعاری اینگونه از پیامبر دفاع می‌کنند به خدا سوگند آنان با وجود افراد زیاد هیچگاه به تو دست نخواهند یافت مگر آن که من در دل خاک ارامیده باشم^۴.

۳. تصدیق به پیامبری حضرت محمد:

ایشان در وصیتی به بنی هاشم اینگونه فرمودند تا زمانی که از محمد حرف شنوی داشته باشید و امر او را اطاعت کنید پیوسته در خیر و نیکی خواهید بود بنابراین از او اطاعت کنید، او را یاری نمایید تا به هدایت و کمال برسید^۵.

۴. اقرار به پیامبری حضرت محمد:

بنابر نقل تاریخ در هنگام مرگ ابوطالب لب‌های خود را حرکت داد عباس گوش خود را نزدیک برد تا سخن او را بشنود در این هنگام عباس به پیامبر گفت ای پسر برادرم بخدا سوگند سخنی را که امر کرده بودی بر زبان جاری کند بر زبان جاری ساخت سپس پیامبر گفت ای عمو سپاس خدایی را که تو را هدایت کرد^۶.

۲. ندوی، ابوالحسن، المرتضی، ص ۲۲

۳. الحمیری، ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۱، ص ۲۴۷، دار المعرفة

۴. دمشقی، ابن کثیر، البدایة و النهایة، ج ۳، ص ۴۲

۵. ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۱، ص ۹۸

۶. ابوالفداء، المختصر فی اخبار البشر، ج ۱، ص ۱۲۰

۵. رفتار پیامبر بعد از وفات حضرت ابوطالب:

پیامبر در هنگام وفات حضرت ابوطالب به ایشان فرمود خداوند به سبب من به تو خیر و نعمت عنایت فرماید و در جایی دیگر هنگامی که از ایشان سوال شد برای ابوطالب امیدواری؟ ایشان فرمودند برای او تمام خیر را از پروردگار امید دارم^۷

تولد در کعبه

نگارنده کتاب المرتضی بیان می دارد حاکم نیشابوری در شرح حال حکیم بن حزام می گوید، در اخبار متواتر آمده است فاطمه بنت اسد امیر المومنین را در درون کعبه به دنیا آورده است، حکیم بن حزام نیز در کعبه متولد شده است، ابن ابی الحدید در این مورد می گوید بسیاری از شیعیان می گویند حضرت علی (علیه السلام) در کعبه به دنیا آمده است اما بسیاری از محدثان چنین دیدگاهی ندارند و بر این باور هستند ان کسی که در کعبه به دنیا آمده حکیم بن حزام بن خویلد بن اسد بن عبد العزی بن قصى می باشد^۸. در نقد این دیدگاه نویسنده کتاب المرتضی باید گفت، در کتاب حاکم ادامه این مطلب که حکیم بن حزام در کعبه به دنیا آمده است وجود ندارد^۹ و این مطلب را می توان به راحتی با مراجعه به المستدرک علی الصحیحین روشن کرد. البته حاکم در کتاب خود با سندی از علی بن غنم عامری ولادت حکیم بن حزام را در کعبه نقل کرده^{۱۰} اما آنچه او اعتقاد دارد همان چیزی هست که به تواتر نقل می کند که همان ولادت حضرت علی در کعبه می باشد، حال باید گفت سخن ابن ابی الحدید نیز در مورد ولادت حضرت علی بی اساس می باشد زیرا اولاً این سخن ابن ابی الحدید که بسیاری از شیعیان بر این باور هستند اشتباه است، بلکه تمام شیعیان بر این اعتقاد می باشند و ثانیاً این بیان نیز که محدثان بر این باور هستند که حکیم بن حزام در کعبه به دنیا آمده نیز باطل می باشد زیرا که محدثان زیادی بر این باور هستند که علی بن ابی طالب در کعبه متولد شده است. شاه ولی الله دهلوی، حافظ ابو عبد الله گنجی شافعی، شیخ السلام ابراهیم بن محمد جوینی حموی، حافظ نور الدین بن صباغ مالکی قائل به صحت این نقل بوده اند.

اسلام آوردن حضرت علی:

نویسنده کتاب المرتضی در مورد اسلام آوردن حضرت علی (علیه السلام) بر اساس نقلی از ابن اسحاق می گوید پیامبر (صلی الله علیه واله) با حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نماز می گذاشت که حضرت علی (علیه السلام) وارد شد و فرمود چه می کنید پیامبر (صلی الله علیه واله) پاسخ داد این دین خداست و تو را دعوت به پرستش او و به روی گردانی از لات و عزا دعوت می کنم حضرت علی (علیه السلام) گفت من هیچ تصمیمی نمی گیرم مگر آنکه با حضرت ابوطالب در این مورد سخن بگویم در این هنگام پیامبر (صلی

^۷ ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۱، ص ۱۲۴

^۸ ندوی، ابوالحسن، المرتضی، ص ۲۸

^۹ الحاکم، ابو عبدالله، المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۵۵۰

^{۱۰} الحاکم، ابو عبدالله، المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۵۴۹

الله علیه و اله) که خوش نداشت راز او پیش از دعوت اشکار علنی شود به حضرت علی (علیه السلام) فرمود: ای علی اگر ایمان نمی آوری این راز را کتمان کن^{۱۱}، این بیان نویسنده در حالی است که حضرت علی (علیه السلام) نخستین مسلمان می باشد و همیشه مورد توجه پیامبر (صلی الله علیه و اله) بوده است و در جریان ازدواج حضرت علی با حضرت زهرا پیامبر فرمود: ایما خشنود نیستی که پیشگام ترین امتم در اسلام آوردن، دانشمندترین آن ها و بردبارترین ایشان را به ازدواج تو درآورم^{۱۲} و در بیان دیگر فرمود تو نخستین فرد از میان آنان هستی که به خداوند ایمان آوردی^{۱۳}.

ماجرای یوم الدار و حدیث انذار:

نویسنده که گریزی از اشاره به حدیث انذار و ماجرای یوم الدار ندارد به اختصار از آن یاد می کند اما در نهایت به تشکیک در صحت آن می پردازد ابو الحسن ندوی در این باره می گوید ابن کثیر این ماجرا را به صورت منظم و با تفصیل نقل کرده است و به برخی از روایات آن خدشه می کند.^{۱۴} حال با نگاهی به منابع به دست می آید آنچه نویسنده کتاب المرتضی از ابن کثیر نقل می کند به صورت کامل از ابن اسحاق و ابن جریر نقل شده است و هیچ خدشه ای نیز به سند آن وارد نیست و نویسنده از نقل کامل داستان از این کتاب ها اجتناب می کند، این در حالی است که ابوالحسن ندوی مدعی به نقل وقایع از معتبرترین و قدیمی ترین منابع است، باید توجه کرد که در حدیث یوم الدار نکاتی خاص نهفته است اولاً حضرت علی (علیه السلام) با سن کم بالاترین درجه بلوغ را دارا است ثانیاً حضرت علی (علیه السلام) مسئول دعوت اقوام و تهیه غذا برای آنها می باشد ثالثاً علی وصی و جانشین پیامبر در میان مسلمانان هست.^{۱۵}

فصل دوم حضرت علی در مدینه

پیمان برادری:

ابوالحسن ندوی با استناد به گفته ابن سعد در الطبقات الکبری می گوید در پیمان برادری، آن فردی که با حضرت علی این پیمان را بست سهل بن حنیف می باشد و آنچه در مورد پیمان برادری علی و پیامبر نقل شده است ضعیف می باشد و صحت ندارد، حال در نقد این بیان نویسنده کتاب المرتضی باید گفت چرا متن ابن اسحاق که به برادری پیامبر و حضرت علی (علیه السلام) اشاره کرده است، آورده نشده است ابن اسحاق در این مورد می گوید پیامبر پیمان برادری را میان او و خود برقرار ساخت، نویسنده در حالی از ذکر آنچه در کتاب ابن اسحاق آمده است اجتناب می کند که در موارد متعددی در همین کتاب به آنچه ابن اسحاق بیان داشته است ارجاع می دهد در حالی که آن نقل ضعیف و غیر قابل اعتماد می باشد حال چگونه در این ماجرا از نقل آنچه ابن اسحاق بیان کرده اجتناب می کند علاوه بر این مورد، برادری پیامبر (صلی الله

۱۱ . ندوی، ابوالحسن، کتاب المرتضی، ص ۲۹

۱۲ . احمد بن حنبل، ابو عبد الله، مسند احمد، ج ۳۳، ص ۴۲۲

۱۳ . الاصبهانی، ابونعیم، حلیة الاولیاء و طبقات الاصفیاء، ج ۱، ص ۶۵

۱۴ . ابن کثیر، البدایة و النهایة، ج ۴، ص ۱۰۲

۱۵ . المتقی، الهمدی، کنز العمال، ج ۱۳، ص ۱۳۳

علیه واله) و حضرت علی(علیه السلام) قبل از ماجرای برادری انصار و مهاجرین می باشد حضرت در ماجرای یوم الدار حضرت علی(علیه السلام) را برادر خود معرفی کرده اند^۶، جدا از این مورد روایات متعددی بر این برادری تاکید دارد این روایات توسط محدثینی همچون ترمذی^۷ و حاکم^۸ نقل شده است.

ازدواج حضرت زهرا و حضرت علی:

نویسنده با اشاره ای به ازدواج حضرت علی با حضرت زهرا اینگونه روایت می کند، پیامبر به حضرت زهرا فرمود محبوب ترین اهل بیتم در نزد خویش را به ازدواج تو در می آورم. نویسنده این نقل را از کتاب ازاله الخفاء شاه ولی الله دهلوی آورده است ذکر این نقل از نویسنده در حالی است که نقل های معتبر تر در کتب متقدم از شاه ولی الله دهلوی وجود دارد که با وجود آنها نقل از شاه ولی الله دهلوی اشتباه است، در نقل های دیگری در مورد ازدواج حضرت زهرا و حضرت علی آمده است، تو را به ازدواج بهترین، دانشمندترین، بردبارترین و پیشگام ترین فرد امتم در پذیرش اسلام در می آورم^۹.

نکاتی در این ازدواج وجود دارد که نویسنده کتاب المرتضی یا متوجه ان نشده یا درصدد مخفی کردن ان برآمده است، اولاً آنکه این ازدواج به امر الهی می باشد ثانیاً قبل از حضرت علی عمر و ابوبکر به خواستگاری رفتند^{۲۰} ثالثاً وقتی حضرت علی، حضرت زهرا را خواستگاری کردند پیامبر به ایشان خوشامد گفتند^{۲۱}

فهرست منابع

۱. ابن هشام، السیره النبویه، ناشر: دار المعرفه، بی تا
۲. أبو الفداء إسماعیل بن عمر، ابن کثیر الدمشقی، الناشر: دار الفکر، سال چاپ ۱۴۰۷ق
۳. أبو عبد الله محمد بن سعد، الطبقات الکبری، ناشر: دار الکتب العلمیه - بیروت، سال چاپ ۱۴۱۰ق
۴. الحاکم، ابو عبد الله، المستدرک الصحیحین، الناشر: دار الکتب العلمیه - بیروت، سال چاپ ۱۴۱۱ق
۵. ابن هشام، السیره النبویه، ناشر: شرکه مکتبه و مطبعه مصطفی البابی الحلبی وأولاده بمصر، سال چاپ ۱۳۷۵ق
۶. احمد بن حنبل، مسند الإمام أحمد بن حنبل، ناشر: مؤسسه الرساله، سال چاپ ۱۴۲۱ق
۷. احمد بن حنبل، مسند الامام احمد بن حنبل، ناشر: دار الحدیث قاهره، سال چاپ ۱۴۱۶ق
۸. الاصبهانی، أبو نعیم أحمد بن عبد الله، حلیه الأولیاء وطبقات الأصفیاء، ناشر دار الکتب العربی، سال چاپ ۱۴۰۹
۹. الهندی، متقی، کنز العمال، ناشر: مؤسسه الرساله، سال چاپ ۱۴۰۱ق

۱۶. احمد بن حنبل، ابو عبدالله، ج ۲، ص ۴۶۵

۱۷. الترمذی، محمد بن عیسی، سنن الترمذی، ج ۵، ص ۶۳۶

۱۸. الحاکم، ابو عبدالله، المستدرک الصحیحین، ج ۳، ص ۱۶

۱۹. احمد بن حنبل، ابو عبد الله، مسند احمد، ج ۳۳، ص ۴۲۲

۲۰. الطبری، محب الدین، الرياض النضرة فی مناقب العشرة، ج ۳، ص ۱۴۵

۲۱. ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۸، ص ۲۱

١٠. الترمذى، محمد بن عيسى، سنن ترمذى، ناشر: شركة مكتبة ومطبعة مصطفى البابى الحلبي - مصر، سال چاپ
١٣٩٥ق

١١. الطبرى، احمد بن عبد الله، الرياض النضرة فى مناقب العشرة، ناشر: دار الكتب العلمية، بى تا